

Kulturdepartementet
Enheten för diskrimineringsfrågor
103 33 Stockholm

YTTRANDE ÖVER UTREDNINGEN NÄSTA STEG? - FÖRSLAG FÖR EN STÄRKT MINORITETSPOLITIK (SOU 2017:60)

1. Sammanfattning

Civil Rights Defenders är positivt inställd till stora delar av utredningens förslag. Detta gäller framför allt förslagen om att integrera minoritetspolitikerna bättre inom andra sektorsområden samt att förtydliga kommuners och landstings ansvar. Civil Rights Defenders är dock kritisk till att utredningen inte föreslagit möjlighet för individer att överklaga beslut där de vägrats tillgång till sina rättigheter i enlighet med lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen). Civil Rights Defenders föreslår också att rättigheten att använda sitt modersmål i kontakterna med vissa myndigheter enligt 10 § minoritetslagen även ska omfatta romani chib.

Civil Rights Defenders ställer sig också kritisk till att uppdraget för denna utredning, trots dess extensiva direktiv, inte har omfattat frågor om tillsyn. Idag saknas det helt en myndighet som aktivt granskar tillämpningen av minoritetslagen. Även om det, som poängterats av utredningen (se avsnitt 5.3.1), finns sektorsmyndigheter med tillsynsansvar så bedriver ingen av dessa egeninitierad tillsyn utifrån minoritetslagstiftningen. Civil Rights Defenders menar att den brist på kunskap och efterlevnad som alltfjämt, efter närmare 20 år från att lagstiftningen trädde ikraft präglar rättstillämpningen inom detta område, föranleder ett tydligare ansvarsutkrävande. Detta kan bara uppnås genom att en myndighet får i uppdrag att

utöva aktiv och systematisk tillsyn över kommuners tillämpning av lagstiftningen. Civil Rights Defenders föreslår att tillsynsfrågan utreds tillsammans med frågan om inrättande av en ny nationell människorättsinstitution.

2. Närmare om utredningens förslag

Minoritetspolitikens genomslag (kap 3)

Civil Rights Defenders delar utredningens syn vad gäller vikten av att överföra språk och kultur mellan generationer för att bevara och utveckla de nationella minoritetsspråken. Detsamma gäller synen att minoriteternas rättigheter i allt högre grad behöver behandlas som en del av de övriga mänskliga rättigheterna och att minoritetspolitiken behöver integreras bättre inom relevanta sektorsområden (se avsnitt 3.8.2). Civil Rights Defenders är därför positiv till utredningens förslag om att föra över regleringen av både förskola och äldreomsorg på minoritetsspråk till skollagen (2010:80) respektive socialtjänstlagen (2001:453).

Grundläggande skydd och förvaltningsområden (kap 4)

Civil Rights Defenders delar även utredningens syn att rätten att använda minoritetsspråk i kontakter med myndigheter enligt 10 § minoritetslagen bör utökas till meänkieli och att den ska gälla även vid kontakter med Arbetsförmedlingen. Civil Rights Defenders ser att man bör verka för en liknande utveckling för romani chib.

Civil Rights Defenders tillstyrker förslagen om ett förtydligande av informationsskyldigheten, 3 § minoritetslagen, för att minska det nuvarande alltför vida tolkningsutrymmet. Även förslaget att kommuner och landsting tillskrivs krav på att anta dokumenterade mål och riktlinjer för arbetet med det grundläggande skyddet i 4 § minoritetslagen och 8 § språklagen (2009:600) ses som positivt. Civil Rights Defenders ser dock att det behövs ett tydligare ansvarsutkrävande för att komma åt de brister som finns i det grundläggande skyddet både på lokal och myndighetsnivå. Detta utvecklas i samband med yttrandet över förslagen under kapitel 5.

Vad gäller samrådsskyldigheten så understryker utredningen att bestämmelsen i 5 § minoritetslagen omfattar formellt landets samtliga kommunala och statliga myndigheter men avgränsas av att skyldigheten gäller i "frågor som berör" minoriteterna (se avsnitt 4.3). Civil Rights Defenders vill dock poängtera att artikel 15

i ramkonventionen till skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) inte har samma begränsning. Ramkonventionen anger istället att samrådsskyldigheten omfattar *särskilt* sådana frågor som berör minoriteterna, inte endast sådana frågor. Vidare fastställs i ramkonventionen att nödvändiga förutsättningar för att minoriteterna skall kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet samt i offentliga angelägenheter skall skapas, något som i minoritetslagen har begränsats till att enbart ge minoriteterna möjlighet till inflytande. Civil Rights Defenders vill därmed anmärka på faktumet att minoritetslagstiftningen ställer lägre krav på kommuner och landsting än ramlagstiftningen. Det kan inte vara tillräckligt att förtydliga innebörden av samråd som en ”strukturerad dialog”. Problemen med att minoritetslagen inte går lika långt som ramkonventionen i att tillförsäkra minoriteter inflytande och samråd kvarstår likväl. Däremot ställer sig Civil Rights Defenders positiv till fördubbling av statsbidraget till minoritetsorganisationerna.

Samordning och uppföljning (kap 5)

Civil Rights Defenders tillstyrker utredningens förslag att en ny och särskild myndighet med ansvar för att följa upp, främja och samordna minoritetspolitiken ska inrättas (se avsnitt 5.2). Särskilt som det idag saknas en ansvarig myndighet som följer upp efterlevnaden av minoritetslagstiftningen och internationell kritik har visat att både myndigheter och kommuner inte alltid ansett sig bundna av Sveriges internationella åtaganden. Europarådet har upprepat anmärkt på den bristande samordningen som tillsammans med det kommunala självstyret försvårar genomslagskraften av den svenska minoritetslagstiftningen.

Det är dock enligt Civil Rights Defenders inte tillräckligt att skapa en myndighet för att främja genomförandet av minoritetspolitiken. Det krävs istället att myndigheter ges ansvar att utöva tillsyn över minoritetslagstiftningen. Civil Rights Defenders förordar att tillsynsfrågan utreds i samband med frågan om inrättande av en nationell institution för mänskliga rättigheter. Civil Rights Defenders vill se att det finns verktyg och mekanismer som garanterar att individer får tillgång till sina rättigheter.

Det har även belysts av utredningen att det saknas möjlighet för den enskilde som tillhör en minoritet att genom överklagande få en prövning av om personens rättigheter har blivit tillgodosedda eller inte (se avsnitt 5.3.1). Civil Rights Defenders är dock kritisk till att utredningen inte föreslår någon ändring till detta. Att regeringen ska verka för att Inspektionen för vård och omsorg (IVO) respektive Skolinspektionen

(SI) ska arbeta mer aktivt med att integrera minoritetsfrågor inom ramen för sin ordinarie tillsynsverksamhet kan inte ersätta behovet av att kunna överklaga ett beslut. Civil Rights Defenders menar att dessa myndigheter borde också redan nu ges ett uttryckligt uppdrag att utöva tillsyn över minoritetslagstiftningen. Detta är i linje med vad Civil Rights Defenders har uttryckt i yttrande över utredningen *Bättre skydd mot diskriminering* (SOU 2016:87).

Skola, äldreomsorg och personalförsörjning (kap 6-8)

Civil Rights Defenders delar uppfattningen att vissa förtydliganden i kommunernas ansvar är önskvärt. Däribland att kommuner ska erbjuda ”hela eller en väsentlig del” av utbildningen i förskolan på minoritetsspråk istället för ”hela eller delar”. På så sätt blir kopplingen till Sveriges internationella åtaganden tydligare och utrymmet att tolka bestämmelsen i dess mest restriktiva form minskar (se avsnitt 6.3.2). Därtill tillstyrker Civil Rights Defenders förslaget att minoritetslagstiftningen integreras i skollagstiftningen (se avsnitt 6.3.4).

Civil Rights Defenders delar vidare utredningens analys om att kommuners skyldighet att erbjuda äldreomsorg på minoritetsspråk enligt 18 § minoritetslagen tillåter en alltför snäv tolkning och behöver förtydligas. Inte minst tillstyrks att rätten till äldreomsorg på finska, meänkieli och samiska utanför respektive förvaltningsområde utsträcks även till att omfatta omsorg på romani chib (se avsnitt 7.3). Vidare ser Civil Rights Defenders de insatser som föreslås för att öka tillgången på personal med språk- och kulturkompetens som lovvärda (se avsnitt 8.2).

Hälso- och sjukvård samt samiska språkcentrum (kap 9-10)

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget att etablera ett centrum för samisk hälsa med syfte att bidra med och stötta forskning samt metodutveckling respektive kunskapsspridning. Behovet av forskning och utveckling är dock inte begränsat till samers hälsa utan gäller enligt Civil Rights Defenders för alla minoriteter.

Då det arbete som de samiska språkcentren har utfört medfört värdefulla bidrag till revitaliseringen välkomnar Civil Rights Defenders att motsvarande språkcentrum eller liknande insatser införs även för de andra minoritetsspråken (se avsnitt 10.2.2).

Kunskapshöjande insatser (kap 11)

Civil Rights Defenders stöder de insatser som utredningen föreslår vad gäller kunskapshöjande insatser och menar att det är insatser som man inte längre kan undvika. Detta gäller framför allt vikten av att ha adekvat läromedel och utbildningsmaterial samt lärare som har faktisk kunskap om minoriteter och deras rättigheter. Utan denna typ av satsningar kan man inte bota den rådande okunskapen i samhället utan endast befästa den.

Övriga frågor (kap 12)

Slutligen ställer sig Civil Rights Defenders positiv till listan av frågor som utredningen föreslår att regeringen bör uppmärksamma och utreda vidare. Detta gäller i synnerhet frågan om språk som diskrimineringsgrund.

Stockholm som ovan,

Robert Hårdh
Chef

John Stauffer
Chefsjurist